

บทที่ 2

แนวความคิดในเรื่องการสมรสในต่างประเทศ

1. ความหมายและรูปแบบของการสมรส

ในสังคมปัจจุบันนี้ รูปแบบของการสมรสที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน คือ การสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียว หรือ monogamy ซึ่งคำว่า monogamy นั้น มาจากภาษากรีก คือคำว่า monos ซึ่งแปลว่าหนึ่ง (one) หรือ โดยลำพัง (alone) ผสมกับคำว่า gamos ซึ่งแปลว่าการสมรส (marriage) หรือ การจับคู่ (union)¹

ทั้งนี้การที่รูปแบบของการสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปนั้นอาจเนื่องมาจากการรุกรานของอาณาจักรโรมันที่แผ่ขยายอาณาเขตอย่างกว้างขวาง ซึ่งในการรุกรานขยายอาณาเขตดังกล่าว นั้น อาณาจักรโรมันได้ซึมซับเอาความรู้ วิทยาการ และความเชื่อในด้านต่างๆ ของดินแดนที่ตนยึดครองได้มาเป็นของตน และในขณะเดียวกันก็แผ่ขยายความรู้ วิทยาการ และความเชื่อดังกล่าวไปยังดินแดนต่างๆ ที่ยึดครองได้ ซึ่งลัทธิความเชื่อนั้นรวมถึงศาสนาคริสต์ ซึ่งครั้งหนึ่งอาณาจักรโรมันเคยต่อต้านอย่างหนัก แต่สุดท้ายก็ยอมรับเอาศาสนาคริสต์เป็นศาสนาของตน และได้ก่อตั้งเป็นคริสตจักรโรมันคาทอลิกขึ้น ซึ่งคริสตจักรโรมันคาทอลิกนี้มีอิทธิพลอย่างมากและอย่างกว้างขวางในภาคพื้นทวีปยุโรป ซึ่งแนวความคิดเรื่องการมีผัวเดียวเมียเดียวนั้นก็เป็นหนึ่งในคำสอนของศาสนาคริสต์ด้วย²

¹Wikipedia The Free Encyclopedia, "Monogamy."<<http://en.wikipedia.org/wiki/Monogamy>>.

²"History Of Monogamy."<<http://www.patriarchywebsite.com/monogamy/mono-history.htm>>.

นอกจากระบบการสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียวแล้ว ได้เคยมีผู้จำแนกรูปแบบของการสมรส หรือการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาไว้เป็นหลายประเภท กล่าวคือ

ประเภทแรก การมีเพศสัมพันธ์ต่อกันและกันโดยไม่มีการจับคู่ตายตัว หรือที่เรียกว่า “ลัทธิคอมมิวนิสต์ทางเพศ” ซึ่งรูปแบบของความสัมพันธ์ประเภทนี้จะไม่มีการแยกฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดออกไปเป็นพิเศษ กล่าวคือ จะไม่มีชายใดที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงคนหนึ่งคนใดเป็นพิเศษ และก็ไม่มีหญิงใดที่จะมีความผูกพันกับชายใดแยกออกไปโดยเฉพาะ ซึ่งรูปแบบนี้ถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่ปฏิเสธชีวิตครอบครัว โดยได้มีการกล่าวอ้างว่ามนุษย์นั้นมีสภาพความเป็นอยู่เช่นนี้ในช่วงยุคแรกๆ ซึ่งเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ วิลล์ ดูแรนท์ ได้กล่าวไว้ในเล่มแรกของหนังสือ “เรื่องราวแห่งอารยธรรม” ว่า “ในบางกรณีเราได้พบ “การแต่งงานเป็นกลุ่ม” โดยวิธีการเช่นนั้น กลุ่มพวกผู้ชายซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งก็จะแต่งงานแบบรวมหมู่กับผู้หญิงซึ่งเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น ในอียิปต์ ยังมีประเพณีของพี่น้องกลุ่มหนึ่งที่จะแต่งงานกับน้องสาวของพวกเขา, และสำหรับสองกลุ่มนั้นมีการสมสู่แบบคอมมิวนิสต์ในระหว่างพวกเขา กล่าวคือ ผู้ชายแต่ละคนสามารถจะอยู่ร่วมกับหญิงแต่ละคนเหล่านั้นได้ ซึ่งเขาเองได้เคยรายงานเอาไว้ถึงประเพณีเช่นเดียวกันนี้ในอังกฤษสมัยโบราณ ประเพณีนี้ยังคงมีเหลือปรากฏอยู่ใน “ลิวีเรท” ประเพณีนี้ยังคงมีอยู่ในหมู่ชาวฮิวในยุคเริ่มแรก และในหมู่คนโบราณอีกหลายๆ กลุ่ม ซึ่งโดยประเพณีนั้น ผู้ชายยังคงผูกพันที่จะต้องแต่งงานกับแม่หม้ายของพี่ชายของเขา³

ประเภทที่สอง คือรูปแบบของการมีคู่ครองจำนวนหลายคน โดยแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะดังต่อไปนี้⁴

1) การที่ผู้หญิงมีสามีหลายคนในเวลาเดียวกัน ซึ่งวิลล์ ดูแรนท์ ได้เขียนไว้ว่าการแต่งงานแบบนี้อาจจะสังเกตเห็นได้ในเผ่าพันธุ์แห่ง ทูดา และในชนเผ่าบางชนเผ่าของอียิปต์ นอกจากนั้น ยังมีหลักฐานยืนยันได้ว่า ประเพณีของการมีสามีหลายคนนั้นก็เคยมีอยู่ในชาวอาหรับก่อนยุคอิสลาม โดยปรากฏใน เศาะฮ์ฮ์ อัล-บุคอรี (ซึ่งนับว่าเป็นที่หนึ่งแห่ง กุตุบ อัล-สิตตะฮ์

³มูรตะฎอ มุฏาะฮารี, สิทธิสตรีในอิสลาม, แปลโดย ไร่นาน อรุณรังสี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2529), น.353-354.

⁴เพ็งอ้ง, น.355-356.

หรือการรวบรวม ฮาดิษ ทั้ง “6” ซึ่งได้ถูกถ่ายทอดกันมาในอิสลามฝ่าย ชุนนี ได้ถูกรวบรวมขึ้นโดย อับู อับดุลลาห์ มุฮัมมัด อิบนิ อิสมาอีล อัล-บุคอรี (194/256-810/870)) ที่ซึ่งท่านหญิง อาอิชะฮ์ ผู้เป็นภริยาของท่านรอสูลุลลอฮ์ ได้ถูกรายงานว่า นางได้กล่าวไว้มีความว่า ในอาหรับสมัย ก่อนอิสลามนั้น การแต่งงานสี่แบบได้ยึดถือปฏิบัติกัน

แบบที่หนึ่งนั้นเหมือนอย่างที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบันอย่างดาษดื่น นั่นก็คือ ผู้ชาย ขอแต่งงานโดยผ่านบิดาของเด็กผู้หญิงนั้น และหลังจากได้มอบหมายให้สินสอดแล้วก็แต่งงาน กับเธอผู้นั้น เมื่อเด็กทารกได้เกิดแก่เด็กหญิงคนนั้นหลังจากที่ได้แต่งงานไปแล้วนั้น บุคคลทั้งสอง ก็ถือว่าเป็นบิดามารดา ความรับผิดชอบของบิดาแก่เด็กนั้นเป็นที่ชัดเจน

และในแบบที่สองนั้นผู้ชายในเวลาเดียวกันกับที่เขาได้แต่งงานกับผู้หญิงคนหนึ่งนั้น เขาได้มอบผู้เป็นภรรยาของเขาไปให้แก่ชายบางคนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้ นางได้มีลูกที่สูงศักดิ์โดยผ่านเขา ธรรมเนียมนั้นก็มีอยู่ว่า เขาผู้เป็นสามีจะปลีกตัวห่างจาก ภรรยาของเขา และได้แนะนำหญิงผู้เป็นภรรยาให้ยินยอมตัวนางเองทุกอย่างให้แก่ชายผู้นั้นตราบ เท่าที่นางมิได้ตั้งครรรค์โดยชายผู้นั้นในระหว่างที่เขายังปลีกตนเองห่างไปจากนาง ในไม่ช้า เมื่อนางเริ่มตั้งครรรค์ ชายผู้เป็นสามีก็จะเริ่มมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้เป็นภรรยาของเขาทันที เขาเหล่านั้นจะกระทำสิ่งนี้กับผู้ชายเหล่านั้นซึ่งเขาพิจารณาแล้วเห็นว่ามีคุณค่ากว่าตัวพวกเขาเอง ที่จะทำให้ผู้หญิงนั้นตั้งครรรค์ ในการที่พวกเขากระทำเช่นนี้เพราะพวกเขามีความเชื่อว่าจะเป็น การปรับปรุงฟื้นฟูความเป็นอยู่ของลูกๆ ของพวกเขาให้ดีขึ้น และเป็นการปรับปรุงชาติพันธุ์ ของพวกเขาด้วยวิธีการแต่งงานแบบนี้ นั่นก็คือ วิธีการแต่งงานในช่วงระหว่างการแต่งงานที่ ต้องไปอยู่กับชายอื่นนี้เรียกว่า นิกาลุฮิสติบฏอู (ตัวอย่างเช่น ข้อตกลงแต่งงานซึ่งจากข้อตกลง นั้นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์บางอย่าง)

แบบที่สามของการแต่งงาน นั่นก็คือ ผู้ชายกลุ่มหนึ่งซึ่งจำนวนน้อยกว่าสิบคนได้ถูกจัด ให้มีความสัมพันธ์ทางเพศสมสู่กับผู้หญิงคนหนึ่ง เมื่อผู้หญิงคนนั้นมีครรรค์ขึ้นมาและเมื่อทารก ถูกคลอดออกมา, ผู้หญิงคนนั้นก็จะเรียกผู้ชายกลุ่มนั้นมาพร้อมกันทั้งหมด และนางก็จะคิดถึง การหมั้นเวียนกันหลับนอนกับผู้ชายเหล่านั้นว่าตรงช่วงไหนที่นางได้ตั้งครรรค์กับชายใด ซึ่งจะ ไม่มีชายคนไหนที่สามารถจะปฏิเสธได้หากนางเรียกร้อง ชายทุกคนเหล่านั้นเคยหมั้นเวียนกัน สมสู่นางผู้นั้น และในโอกาสนั้นที่นางจะได้ทำการเลือกเอาผู้เป็นบิดาสำหรับเด็กทารกของนาง จากกลุ่มผู้ชายเหล่านั้นเอง ซึ่งให้เป็นไปตามความพอใจของนางเอง อย่างไรก็ตาม ชายคนนั้น

ก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิเสธที่จะยอมรับว่าทารกนั้นเป็นลูกเขาเอง ดังนั้น เด็กคนนั้นก็จะได้ รับการยอมรับว่าเป็นลูกตามกฎหมายและเป็นลูกที่ถูกต้องของชายผู้นั้น

แบบที่สี่ของความสัมพันธ์ทางเพศ นั่นก็คือว่า ผู้หญิงคนนั้นจะอยู่ในฐานะโสเภณี อย่างเป็นทางการที่ได้รับการยอมรับกัน ชายใดก็ตาม โดยไม่มีการยกเว้น สามารถที่จะสมสู่กับนางได้ ผู้หญิงประเภทนี้มักจะยกธงขึ้นไว้บนหลังคาบ้านของนางเพื่อจะได้เป็นสัญญาณให้รู้จำแนกได้ อย่างชัดเจน เมื่อใดก็ตามที่มีลูกเกิดขึ้นกับหญิงประเภทนี้ ผู้หญิงนั้นก็必将นำเอาผู้ชายที่นาง เคยมีการสมสู่กันมาก่อนนั้นมาร่วมกัน และก็จะเชิญบรรดาหมอดูโชดชะตาและหมอดูลักษณะ เข้ามาร่วมทำนายทายทัก จากลักษณะหรือเครื่องหมายรูปร่างลักษณะที่เด่นชัดของเด็กทารกนั้น ก็จะทำให้บรรดาหมอดูลักษณะเหล่านั้นประกาศแสดงความคิดเห็นอันเชี่ยวชาญของพวกเขา ออกมาทันทีว่าเด็กคนนั้นเป็นลูกของชายคนไหน และผู้ชายที่ถูกคัดออกมานั้นก็ต้องรับภาระ ที่จะต้องยอมรับความเห็นของหมอดูลักษณะ และจะต้องยินยอมถือว่าเด็กคนนั้นเป็นลูกของเขา อย่างเป็นทางการที่ยอมรับ

2) การมีภรรยาจำนวนมาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งปรกติมากกว่าที่ได้กล่าวมาในประเภท แรกข้างต้น ประเพณีเช่นนี้เคยมีปรากฏในหมู่ชาวยิว ในหมู่ชาวอิหร่านในช่วงสมัย ซะซานีเยฮ์ และในประเทศอื่นๆ ในอีกหลายประเทศ⁵

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นคือรูปแบบของการสมรสอันเป็นที่ยอมรับของแต่ละสังคม ซึ่งรูปแบบการสมรสของสังคมหนึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับเมื่อนำไปปฏิบัติในอีกสังคมหนึ่งได้ เช่นหากมีผู้นำเอารูปแบบการสมรสแบบหลายภริยาไปปฏิบัติในสังคมซึ่งเป็นสังคมผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) ผู้นั้นย่อมถูกตำหนิติเตียนจากสังคมนั้นๆ ทั้งนี้ ในบางสังคม อาจมีบทลงโทษทางอาญาต่อการกระทำดังกล่าวด้วย กล่าวคือ ผู้นั้นทำการการสมรสซ้อน นั้นเอง ซึ่งการสมรสซ้อน หรือคำว่า “bigamy” นั้น เป็นคำที่มีต้นกำเนิดมาจากภาษาละตินโบราณ (Medieval Latin) คำว่า “bigamia” ซึ่งมีพื้นฐานมาจากคำว่า bi ซึ่งเป็นภาษาละติน

⁵ มูรตะฎอ มุญาฮะฮารี, เพิ่งอ้าง, น.358.

แปลว่าสอง (two) ผสมกับคำว่า gamos ซึ่งเป็นภาษากรีกแปลว่าการแต่งงาน (marriage)⁶ ซึ่งตามคำนิยามเกี่ยวกับกฎหมายแล้วจะหมายความว่า เป็นความผิดอาญาในการมีภรรยา หรือสามีตั้งแต่สองคนขึ้นไปในเวลาเดียวกัน โดยเป็นการทำสัญญาการสมรสครั้งที่สอง โดยเจตนา ซึ่งตัวผู้กระทำการสมรสครั้งที่สองนี้รู้ว่าการสมรสครั้งแรกยังคงอยู่ หรือคือสภาพที่ผู้ชายมีภรรยามากกว่าสองคน หรือหญิงมีสามีมากกว่าสองคน ซึ่งมีชีวิตอยู่ในเวลาเดียวกัน ซึ่งอาจเรียกได้อีกอย่างว่าบุคคลผู้นั้นได้กระทำความผิดฐาน polygamy แต่ทั้งนี้ ในการดำเนินกระบวนการทางกฎหมายแล้วจะใช้ชื่อฐานความผิดว่า bigamy มากกว่า

อนึ่ง นอกจากการสมรสซ้อนซึ่งเป็นการสมรสที่ไม่ถูกต้องตามที่สังคมนั้นๆ จะยอมรับได้แล้ว ยังมีการกระทำซึ่งคล้ายคลึงกับการสมรสซ้อนอยู่อีก นั่นคือการมีชู้ หรือ adultery ซึ่งการมีชู้มีความแตกต่างจากการสมรสซ้อน กล่าวคือ การมีชู้ หรือคำว่า adultery นั้น มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คำว่า ad-ulterare ซึ่งมีพื้นฐานมาจากคำว่า ad เป็นภาษาละติน ซึ่งแปลว่า “ที่” (at) ผสมกับคำว่า ulter ซึ่งแปลว่าเหนือกว่า (above) หรือนอกเหนือ, ปราศจาก (beyond) หรือตรงกันข้าม (opposite) ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วมีความหมายว่า ณ อีกฝั่งหนึ่งของข้อผูกมัดแห่งการสมรส (on the other side of the bond of marriage) ซึ่งความหมายโดยทั่วไปแล้ว หมายความว่า การมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลที่สมรสแล้วกับคู่รักซึ่งมิใช่คู่สมรสตามกฎหมายของตน

ทั้งนี้ สำหรับความหมายในทางกฎหมายสำหรับคำว่า adultery จะมีความแตกต่างกันบ้างในระหว่างระบบของกฎหมาย แต่ก็ยังคงมีประเด็นสำคัญคือการมีความสัมพันธ์ทางเพศนอกสมรส ไม่ว่าในทางใดก็ตามหนึ่ง เช่น ตามกฎหมายของรัฐนิวยอร์กนั้นจะให้ความหมายว่า ผู้ซึ่งมีชู้ คือบุคคลซึ่ง เข้าร่วมมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นเมื่อในขณะนั้นตนเองยังมีคู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ หรือเข้าไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นซึ่งบุคคลนั้นยังมีคู่สมรสที่มีชีวิตอยู่

⁶Findlaw Legal Dictionary, “Bigamy,” <<http://dictionary.lp.findlaw.com/scripts/results.pl?co=lawcrawler.findlaw.com&topic=22/22a62c117073c05e4f9144c59c275140>>.

ในขณะที่รัฐนอร์ท แคโรไลนาได้ให้ความหมายของการมีคู่ว่า คือการที่ผู้ที่มีความสัมพันธ์กัน อย่างเต็มไปดด้วยกามตัณหา หลับนอน และอยู่กินโดยมิได้สมรสกัน เป็นต้น⁷

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการสมรสซ้อน หรือ bigamy นั้นมีความแตกต่างจากการมีคู่ หรือ adultery ที่การสมรสซ้อนนั้นจะเกิดการสมรสขึ้นอีกครั้งหนึ่งนอกเหนือจากการสมรสตามกฎหมาย ในขณะที่การมีคู่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางเพศโดยที่ไม่จำเป็นต้องมีการสมรสครั้งที่สอง เข้ามาเกี่ยวข้องนั่นเอง

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการสมรสในประเทศอังกฤษ

กฎหมายครอบครัวของอังกฤษนั้นมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และในทุกแง่มุม ทั้งนี้ การแต่งงานในประเทศอังกฤษนั้นหมายถึงการที่ชายและหญิงให้ข้อผูกพันตนเป็นพิเศษ ต่อกันในการใช้ชีวิตร่วมกัน โดยพิธีบางอย่างมาเกี่ยวข้อง ดังเช่นที่ได้ถูกให้ความหมายไว้ในคดี ของ Hyde (1866) ดังนี้ “การสมรสนั้นสามารถพูดได้ว่าเป็นบางสิ่งซึ่งมากกว่าสัญญา ซึ่งถูกจัดตั้ง ขึ้นไม่โดยทางศาสนาหรือโดยทางสังคม ซึ่งก่อให้เกิดทั้งสิทธิและหน้าที่ต่อกันเหมือนที่สัญญาต่างๆ มีแต่ที่ยิ่งไปกว่านั้นคือการสมรสนั้นก่อให้เกิดสถานะ ข้าพเจ้าเห็นว่าการสมรสในความเข้าใจ ของศาสนาคริสต์สำหรับกรณีนี้หมายถึงความถึงการสมัครใจอยู่ร่วมกันชั่วชีวิตระหว่างหนึ่งชาย และหนึ่งหญิงแยกออกจากบุคคลอื่นๆ”⁸

กฎหมายลายลักษณ์อักษรได้กำหนดถึงรายละเอียดของสิ่งที่จำเป็นสำหรับการสมรสที่สมบูรณ์ตามกฎหมาย พิธีแต่งงานนั้นต้องถูกต้องตามแบบวิธีที่กำหนดไว้ใน Marriage Acts 1949-70 ซึ่งหมายความว่ามันจำเป็นต้องจัดขึ้นในโบสถ์ของศาสนาคริสต์ลัทธิ ประจำชาติของอังกฤษ (Church of England) หรือในสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ที่กฎหมายยอมรับ

⁷Wikipedia The Free Encyclopedia, “Adultery.” <<http://en.wikipedia.org/wiki/Adultery>>.

⁸Susan M. Blake, Law Of Marriage, (Chichester : Berry Rose Publishers Ltd., 1982), p. 3.

(ซึ่งหมายรวมถึงสถานที่ประกอบศาสนกิจของหลายๆ ศาสนา) หรือ ณ สำนักงานทะเบียน (Registry Office)⁹

พิธีแต่งงานได้ซึ่งได้จัดขึ้นแล้วจะถูกสันนิษฐานว่าสมบรูณ์จนกว่าจะมีข้อเท็จจริงเป็นอื่นปรากฏขึ้น ซึ่งความสมบรูณ์ของการสมรสนั้นอาจถูกทดสอบโดยการประกาศถึงความสมบรูณ์ของการสมรส ภายใต้ M.C.A. 1973 หรือ R.S.C. O.15 r.16 หรือถูกตรวจสอบโดยคำสั่งให้การสมรสไม่มีผลโดยพื้นฐานของโมฆะหรือโมฆียะกรรม ทั้งนี้ พื้นฐานสำหรับคำสั่งให้การสมรสไม่มีผลนั้นเป็นศูนย์กลางของการให้ความหมายในทางกฎหมายของการสมรส โดยเป็นการแสดงให้เห็นว่าปัจจัยใดถูกพิจารณาว่ามีความสำคัญอย่างสูงสำหรับการสมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆะหากไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญตามกฎหมาย Marriage Acts 1949 ถึง 1970 ได้ เช่นหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีอายุต่ำกว่า 16 ปี หรือไม่ใช้การสมรสระหว่างชาย-หญิง ทั้งยังเป็นโมฆะหากทั้งคู่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตใกล้ชิดซึ่งต้องห้ามสมรส หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้สมรสแล้วตามกฎหมาย¹⁰

สำหรับการสมรสซึ่งเป็นโมฆียะนั้นได้แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่ามีมีความสำคัญสำคัญแต่ไม่ถึงกับรุนแรง ซึ่งการสมรสจะมีผลสมบรูณ์จนกว่าจะถูกประกาศเพิกถอน การสมรสจะเป็นโมฆียะเมื่อการแต่งงานไม่สมบรูณ์เนื่องจากความไร้ความสามารถของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือโดยการเต็มใจปฏิเสธของฝ่ายผู้คัดค้าน หรือได้ให้ความยินยอมที่ไม่สมบรูณ์ เช่นถูกข่มขู่ สำคัญผิด หรือในขณะวิกลจริต หรือเป็นกรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดซึ่งมีความสามารถที่จะให้ความยินยอมที่สมบรูณ์ได้ แต่ไม่เหมาะสมที่จะสมรสเนื่องจากภาวะจิตพิการ (mental disorder) และท้ายที่สุด การสมรสอาจเป็นโมฆียะอันเนื่องมาจากผู้คัดค้านเป็นโรคที่อาจติดต่อได้ หรือได้ตั้งครรภกับบุคคลอื่นนอกจากผู้ร้อง ดังนั้นการจะทำให้กฎหมายยอมรับการสมรสใดๆ การสมรสนั้นต้องเป็นการสมรสแบบมีคู่สมรสเดียวระหว่างชายหญิง ซึ่งไม่ใช่ญาติสืบสายโลหิตที่มีความใกล้ชิดกันเกินไป ไม่เด็กเกินไป และปฏิบัติตามข้อจำกัดระเบียบวิธีที่แน่นอน¹¹

⁹ *Ibid.*

¹⁰ Susan M. Blake, *Ibid.*, pp.3-4.

¹¹ *Ibid.* p.4.

ความหมายข้างต้นนั้นแสดงถึงส่วนประกอบบางอย่างในทางสังคม ศาสนา และองค์ประกอบในทางปฏิบัติ ซึ่งบางคนอาจมีคำถามเกี่ยวกับความจำเป็นแห่งข้อจำกัด ในทางปฏิบัติในการสมรส ซึ่งสามารถอธิบายได้โดยการสมรสระหว่างญาติที่มีความใกล้ชิดมาก จะเพิ่มโอกาสที่เด็กที่เกิดมานั้นจะมีความไม่สมประกอบ (ซึ่งคำถามของรายละเอียดเกี่ยวกับการห้ามสมรสกับญาติใกล้ชิดก็มีคำอธิบายมาจากหลักดังกล่าว) และบัดนี้ก็เป็นที่ยอมรับกัน อย่างกว้างขวางว่าผู้เยาว์ยังไม่สมควรสมรสจนกว่าร่างกายจะพัฒนาอย่างสมบูรณ์ และมีความสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ แต่อย่างไรก็ดี สิ่งที่เป็นที่ถกเถียงกันมากกว่านั้น ก็คือองค์ประกอบของการสมรสในทางสังคม และขอบเขตที่รัฐควรเข้าไปข้องเกี่ยว ในขณะที่ ฝ่ายหนึ่งมีข้อโต้แย้งว่าปัจเจกชนควรมีอิสระในการตัดสินใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตนเอง แต่ในทางกลับกัน เป็นที่ชัดเจนว่ารัฐมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในเสถียรภาพของความสัมพันธ์ ดังกล่าวนั้น หากคู่สมรสมีความยากลำบากในการอยู่ร่วมกัน สังคมก็อาจถูกดึงไปเกี่ยวข้องใน ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูคู่สมรสซึ่งแยกกันอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยผ่านระบบประกันสังคม และในหลายกรณีก็มีเรื่องของความจำเป็นในการดูแล และเลี้ยงดูเด็กมาเกี่ยวข้อง ซึ่งข้อบังคับ อันเป็นองค์ประกอบทางสังคมดังกล่าวนี้ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดในปัจจุบัน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงานจึงมีความพยายามที่จะรักษาสมดุลระหว่างความอิสระของปัจเจกชนกับความ จำเป็นในเสถียรภาพและปัญหาค่าใช้จ่าย¹²

ดังนั้น สภาพสังคมและศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อทัศนคติและกฎหมายในสังคมนั้นๆ ซึ่งทัศนคติเกี่ยวกับจำนวนของคู่สมรสนั้นก็ได้รับอิทธิพลจากเรื่องดังกล่าวเช่นกัน

ทั้งนี้ ในประเทศอังกฤษนั้นในแง่มุมมองทางศาสนาโดยเฉพาะจากศาสนาคริสต์นั้น มีอิทธิพลต่อกฎหมายเกี่ยวกับครอบครัวที่สุดมาตลอดในหลายศตวรรษ และในหลายพื้นที่ก็ยังคง รับรองถึงกฎหมายของศาสนาคริสต์ (ecclesiastical law) อยู่ ทั้งนี้ กฎหมายเกี่ยวกับการสมรส ในประเทศอังกฤษและเวลส์นั้นถูกก่อตั้งขึ้นจากกฎหมายของศาสนา ซึ่งได้รับแรงกระตุ้นจาก พันธสัญญาเดิม (Old Testament) เล็กน้อย¹³

¹² Ibid. p.5.

¹³ Ibid. pp.5-6.

ด้วยในประเทศอังกฤษและเวลส์นั้นขนบธรรมเนียมของ Saxon ได้ถูกแทนที่ด้วยกฎหมายของศาสนาคริสต์ และศาลศาสนา (ecclesiastical courts) เข้ามาควบคุมกิจการที่เกี่ยวข้องกับการสมรส ความเข้มแข็งของคริสตจักรในขณะนั้นสามารถเห็นได้จากกรณีที่กษัตริย์เฮนรี่ ที่ 8 ต้องประสบกับความยากลำบากในการพยายามหย่าหรือทำให้การสมรสครั้งแรกเป็นโมฆะ แม้จะอยู่ในฐานะกษัตริย์ก็ตาม¹⁴ หรือแม้แต่ภายหลังการปฏิรูปแล้วก็ตาม ความควบคุมของคริสตจักรเหนือการแต่งงานก็ยังหมดลงอย่างเชื่องช้า และหมดลงอย่างสิ้นเชิงเมื่อได้มีการบัญญัติ Matrimonial Causes Act 1857 ซึ่งช่วงศตวรรษที่คริสตจักรมีอำนาจเหนือมีส่วนสำคัญต่อกฎหมายครอบครัวและการสมรสของอังกฤษแม้ในปัจจุบัน เมื่อขณะศาลแพ่งเข้าควบคุมต่อจากศาลศาสนา ศาลแพ่งก็ยังปรับเอาหลักการหลายประการมาจากกฎหมายของศาสนา และถึงแม้ว่าจะได้มีการปรับปรุงและได้มีบทบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรมาแทนที่ ก็ยังมีร่องรอยเกี่ยวกับกฎหมายทางศาสนาหลงเหลืออยู่มาก กฎหมายทางศาสนานั้นรับหลักการของพระคัมภีร์ไบเบิลมาหลายประการ ข้อบังคับในการที่ภริยาต้องอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของสามีและมีข้อจำกัดเข้มงวดในการหย่า ความรุนแรงของการมีชู้และแนวความคิดเกี่ยวกับการรวมเป็นบุคคลเดียวกันระหว่างสามีและภริยานั้นยังมีความสำคัญอยู่บ้าง¹⁵

แนวความคิดหลายประการในกฎหมายของศาสนาถูกพัฒนาและปรับใช้กับคู่สมรส แต่ในปัจจุบันนั้นลดน้อยลงมาก แต่อย่างไรก็ดี แนวความคิดที่ว่าสามีและภริยาเป็นเลือดเนื้อเดียวกัน ซึ่งมีที่มาจากพระคัมภีร์ไบเบิล¹⁶ โดยเริ่มต้นจากการสร้างอิฟจากกระดูกซี่โครงของอาดัม และถูกขยายความเพิ่มเติมโดยนักบุญพอล (Saint Paul) ซึ่งกล่าวว่าไม่เฉพาะการเป็นบุคคลเดียวกัน แต่ภริยามีหน้าที่ต้องอยู่ภายใต้บัญชาของสามี ซึ่งก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ว่าผู้เป็นสามีเท่านั้นที่เป็นบุคคลนั้นยังคงมีอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสมรส ซึ่งหลักการนี้ได้ถูกพูดถึง

¹⁴ เอียม ฉายางาม, ประวัติศาสตร์อังกฤษ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521) น. 48-50.

¹⁵ Susan M. Blake, *supra* note 8, pp.6-7.

¹⁶ S.M. Cretney and Judith M. Masson, Principles of Family Law, 6th edition (London : Sweet & Maxwell Limited, 1997), p.44.

โดย Blackstone มีใจความว่า สามีและภริยากลายเป็นบุคคลเดียวกันภายใต้กฎหมาย โดยการสมรส นั่นคือการมีอยู่หรือความมีตัวตนในทางกฎหมายของผู้หญิงจะถูกพักไว้ระหว่างการสมรส¹⁷

ดังนั้น เมื่อคู่สมรสกลายเป็นหนึ่งเดียวกันภายใต้กฎหมายของศาสนาแล้ว การสมรสครั้งที่สองนั้นย่อมไม่มีผล มีเพียงการสมรสครั้งแรกเท่านั้นที่เป็นที่ยอมรับ กล่าวคือ ไม่มีผู้ใดสามารถสมรสอีกครั้งได้จนกว่าการสมรสครั้งแรกจะสิ้นสุดลง และคริสตจักรมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ทำกระทำการฝ่าฝืนดังกล่าวด้วย แต่อย่างไรก็ดี การสมรสซ้อน (bigamy) นี้ ไม่เป็นความผิดอาญาจนศตวรรษที่ 16 และในปัจจุบันก็ได้ถูกกำหนดไว้เป็นความผิดตาม O.A.P.A. 1861 (The Offences Against the Person Act 1861)¹⁸

ในส่วนของสภาพทางสังคมนั้น ด้วยอังกฤษนั้นมีภูมิประเทศเป็นเกาะ มีพื้นที่ในการเกษตรจำกัด ประกอบกับการที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมเนื่องจากมีกาฬโรคระบาดในปี ค.ศ. 1348 อันส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานในการทำนา ส่งผลให้เจ้าของที่ดินใหญ่ๆ ต้องเลิกกิจการการทำนา และหันไปล้อมรั้วที่ดินไว้สำหรับเลี้ยงแกะแทนเพราะเห็นว่าเป็นกิจการที่ใช้แรงงานน้อยกว่า¹⁹ อันเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมให้เข้ากับสภาวะการณ์ ณ ขณะนั้น ซึ่งส่งผลให้สังคมอังกฤษหันมานิยมเลี้ยงแกะเพื่อส่งออกขนแกะ และพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมทอผ้าจากขนแกะเพื่อส่งออกในช่วงปี ค.ศ. 1600²⁰ ในที่สุด ซึ่งการเลี้ยงแกะตลอดจนการทอผ้า นั้นเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ต้องการแรงงานในการผลิตมากนัก ซึ่งอาจเป็นเหตุให้สังคมอังกฤษไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มจำนวนประชากรเพื่อใช้เป็นแรงงานในภาคการเกษตรเท่าใดนัก และทำให้สอดคล้องกับหลักศาสนาคริสต์ที่ไม่อนุญาตให้สมรสซ้อน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

โดยสรุปจากทั้งหมดข้างต้นนั้นจะเห็นว่าลัทธิความเชื่อ สภาพภูมิประเทศ ตลอดจนสภาพทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นนั้นย่อมมีอิทธิพลต่อสังคมนั้นๆ ซึ่งทำให้ในแต่ละสังคม

¹⁷Susan M. Blake, *supra* note 8, p.7.

¹⁸*Ibid.*, p.189.

¹⁹เจียม ฉายงาม, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14*, น. 29.

²⁰เพ็งอ้าง, น. 97.

นั้นมีรูปแบบของระบบครอบครัวที่แตกต่างหลากหลายวัฒนธรรมกันไป แต่ด้วยวัฒนธรรมของประเทศไทยนั้นยอมรับเฉพาะการสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียวเป็นประเพณีปฏิบัติแล้ว จึงสมควรที่จะพิจารณาถึงเนื้อหาของสังคมที่มีแนวคิดวัฒนธรรมในส่วนนี้ที่คล้ายคลึงกัน เพื่อเปรียบเทียบถึงกฎหมายระหว่างกฎหมายของประเทศดังกล่าวกับกฎหมายของประเทศไทย ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร ดังที่จะได้กล่าวถึงในบทถัดไป

